

Dr. Galgóczy Gábor

A foglalkozás-egészségügy központi intézménye

A foglalkozás-egészségügy szakmai-módszertani irányításának jelenlegi helyzetét az előzmények ismerete nélkül nem értékelhetjük helyesen. Ezért a Fodor József Országos Közegészségügyi Központ Országos Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Intézete feladatainak, működési körének és szervezeti felépítésének bemutatása előtt néhány szóval - a foglalkozás-egészségügyi vonatkozásokra koncentrálni kell a jogelődökre is.

A foglalkozás-egészségügy története Magyarországon az államalapításig vezethető vissza, hiszen a Szent István által 1030-ban kiadott „Jus regale” már kitért a bányászok biztonságos foglalkoztatására is. Selmechánynán 1240-ben bányakórház működött. Az 1876. évi XIV. törvény meghatározta a tisztiorvosok iparfelügyeleti tevékenységét. A múlt század végén Fodor József már iparegészségügyi kurzust tartott a Királyi József Műegyetemen, és 1898-ban megjelent Csatary Lajos „Vasútegészségügy” című munkája.

1927-ben a XXI. törvény kötelezte az Országos Társadalombiztosítási Intézetet (OTI), hogy gondoskodjék a foglalkozási betegségek elhárításáról. 1928-ban hazánk világkongresszust rendezett az üzemi balesetekről és a foglalkozási megbetegedésekről. Ezt követően számos nagyvállalat üzemi rendelkezéseket működtetett, és több iparági biztosítótársaság és kórház is létesült.

Az OTI-ban 1934-ben megalakult az Ólomvizsgáló Állomás, Pacséri Imre vezetésével Budapesten, amely feladatköre bővülésével 1940-től Foglalkozási Betegségek Vizsgáló Állomása, majd 1941-től Munkaegészségügyi Vizsgáló Állomás néven működött.

A II. világháború viharai megakasz-

tották a szakma rohamos fejlődését, így az egységes országos irányítás megvalósítására - egy 1949-ben kiadott rendelet nyomán - csak 1950-ben nyílt lehetőség az Országos Munkaegészségügyi Intézet (OMI) létrehozásával. Az OMI közvetlenül az Egészségügyi Minisztérium irányítása alatt állt, első igazgatója Tímár Miklós volt. Az újonnan létrehozott intézmény három fő feladata közül az egyik a munka- és üzemegészségügy országos megszervezése, szakmai és módszertani irányítása volt.

Az OMI hamar bekapcsolódott az üzemorvosok képzésébe, amelyet kezdetben az Orvosok Szabad Szakszervezete, majd megalakulása után az Orvostovábbképző Egyetem (OTE) irányított. 1962 óta az OMI keretei között működött az OTE Munkaegészségügyi Tanszéke.

Az üzemegészségügyi hálózat kiépülése, a kutatási feladatok növekedése, a gyakorlati feladatok megoldásának igénye 1975-ben szükségessé tette az OMI átalakítását. Ennek lényege nemcsak az Intézet nevének megváltozásában - Országos Munka- és Üzemegészségügyi Intézet (OMÜI) -, hanem az 1975-ben kiadott Szervezeti és Működési Szabályzatban is tükröződött. Az OMÜI szervezeti egységei: Igazgatóság, Higiénés Főosztály, Élettani-élettani Főosztály, Patológiai Főosztály, Klinikai Főosztály (ezen belül: Foglalkozási betegségek járóbeteg Osztálya; Foglalkozási betegségek kórházi Osztálya; Üzemi rendelőintézet Csepel), Toxikológiai Tájékoztató Szolgálat Főosztálya, Gazdasági Igazgatóság voltak.

Ezt követően csatlakozott a 80-as években az OMÜI-hez a Szakmunkástanulók Országos Egészségvédelmi Intézete OMÜI Ifjúsági Egészségvédelmi Intézet, valamint a Merényi Gusztáv Kórház Repülőegészségügyi Osztálya, OMÜI Repülőegészségügyi Osztály néven.

Az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatról szóló 1991. évi XI. törvény és az ahhoz kapcsolódó végrehajtási utasítás [7/ 1991.(IV.26.)NM

rendelet megjelenésekor az OMÜI az Igazgatóságon és 8 főosztályon túl az Egészségügyi Toxikológiai Tájékoztató Szolgálatból, az Ifjúsági Egészségvédelmi Intézetből és a Csepeli Üzemi Rendelőintézetből állt. A főosztályok közül e dolgozat keretében a Döntéselőkészítő Osztályból és a Szakirányító Osztályból álló Foglalkozás-egészségügyi Főosztály, valamint a Fekvőbeteg Osztályból, a Járóbeteg Szakrendelések Osztályából és a Röntgen Osztályból összetevődő Foglalkozási Megbetegedések Főosztálya emelendő ki.

Az ÁNTSZ törvény megjelentése óta bekövetkezett gazdasági változások, az ÁNTSZ megyei (és fővárosi) intézeteinek átalakulása miatt és az Európai Unióhoz való csatlakozás előkészítése érdekében a népjóléti miniszter az 59/1997.(XII.21.) sz. rendeletében módosította az ÁNTSZ szervezetét és működését. Témánk szempontjából a változtatások közül kiemelendő a Fodor József Közegészségügyi Központ létrehozása, az OMÜI megszüntetése és egységeinek átcsoportosítása az Országos Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Intézetbe (OKK-OMFI) és az újonnan kialakított Országos Kémiai Biztonsági Intézetbe (OKK-OKBI). Utóbbiba a volt OMÜI egyes toxikológiával foglalkozó egységei és az Egészségügyi Toxikológiai Tájékoztató Szolgálat kerültek.

Az OKK-OMFI, tehát a Fodor József Országos Közegészségügyi Központ (OKK) szakintézete, tevékenységét és működését alapvetően az OKK Alapító Okirata határozza meg. Az okiratból e helyen azt kell hangsúlyozni, hogy az OKK a környezet- és településegészségügy, a táplálkozás- és élelmiszer-egészségügy, a munkaegészségügy, a sugárbiológia és sugáregészségügy valamint a kémiai biztonság területén **összehangolja és integrálja** az alaptevékenységeket, az ehhez kapcsolódó (alaptevékenységen belüli) speciális szolgáltatásokat és a vállalalkozási ténykedéseket.

Az OKK-hoz tartozó 5 szakintézet (a

Dr. Galgóczy Gábor
Fodor József Országos Közegészségügyi
Központ Országos Munkahigiénés
és Foglalkozás-egészségügyi Intézete
Bp., Nagyváradtér 2.

már említett OKK-OMFI és OKK-OK-BI, továbbá az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet, az Országos "Frédéric Joliot Curie" Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Intézet és az Országos Környezetegészségügyi Intézet) a szakmai függetlenséget biztosító módon közösen gazdálkodik.

Az OKK-OMFI a Magyar Köztársaság egész területére kiterjedően állami feladatként látja el szakterületi alapfeladatait. Szakterülete a munkaegészségügy, amely két - egyformán jelentős - részterületből áll, a munkahigiénéből és a foglalkozás-egészségügyből.

Az OKK-OMFI szakterületén elvégzi a szakmai-módszertani irányítással, a szakmai képzéssel és továbbképzéssel, a tudományos kutatással, valamint a nemzetközi kapcsolattartással összefüggő feladatokat, továbbá a tevékenységi körébe tartozó szakértői, speciális szolgáltató feladatokat és a foglalkozási betegek meghatározott körének klinikai vizsgálatát és ellátását is. A foglalkozási rehabilitációban is közreműködik.

Az OKK-OMFI feladatának alapelve: a munkavégzésből, a munkafolyamatokból, a munkakörnyezetből, a munkanyagokból adódó, vagyis a munkahelyi (fizikai, fiziológiai, mentális, pszichés) megterhelés, továbbá a munkakörnyezeti (fizikai, kémiai, biológiai, pszichoszociális és ergonómiai) kóroki tényezők és a dolgozó ember közötti kölcsönhatás optimális (vagy közel optimális) szinten tartása, ami lehetővé teszi mindennemű, elsősorban a foglalkozással bármilyen módon, illetve, mértékben összefüggésbe hozható egészségromlás megelőzését.

Az OKK-OMFI ezirányú feladatai a munkahigiénének és a foglalkozás- orvostannak, valamint ezek gyakorlati alkalmazásának (munkahigiéné és foglalkozás-egészségügy), azaz a szakterület valamennyi részét átfogják, és előmozdítják annak elméleti és gyakorlati tevékenységét. Ennek keretében feladata

- az egységes gyakorlatot megalapozó módszerek kialakításán, bevezetésén és folyamatos ellenőrzésén belül
- új, korszerű vizsgálati módszerek kidolgozása,
- a nemzetközileg elfogadott új mód-

szerek hazai adaptálása és a bevezetés szorgalmazása,

- speciális, új módszerek elsajátításának előmozdítása és rendszeres helyszíni ellenőrzése,
- módszertani levelek készítése,
- a szakterület minőségbiztosításának hazai szervezése,
- részvétel nemzetközi minőségi kontroll vizsgálatokban,
- közreműködés a szakterület munkájának helyszíni ellenőrzésében és az észlelt hiányosságok felszámolására irányuló javaslatok kidolgozásában,
- munkaértekezletek és tapasztalatszerések szervezése a szakterületen dolgozók részére.

Az OKK-OMFI feladata továbbá

- az egészségi pályaalkalmassági vizsgálatok országos szakirányítása és ellenőrzése,
- az orvosi munkaalkalmassági vizsgálatok országos szakirányítása és ellenőrzése (beleértve a megváltozott munkaképességű egyének munkába állítását is),
- a polgári repülők és tengerészek orvosi alkalmassági vizsgálatának országos szakirányítása és ellenőrzése.

Az Intézet felsőbb szervek, főhatóságok részére végzett szakértői, tanácsadó és tájékoztató tevékenységét nem részletezzük.

A szakmai képzés és továbbképzés terén az OKK-OMFI a szakterületén dolgozó szakemberek részére egyéni vagy csoportos továbbképzéseket szervez. Szakterületén a munkavállalók oktatásában, az egészségnevelésben közreműködik. Szakmai anyagok készítésével a lakosság egészségnevelésében is közreműködik. Az OKK-OMFI részt vesz a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem Munka- és Környezetegészségtani Tanszékének, továbbá a DOTE Népegészségügyi Iskolájának oktató munkájában.

Az Intézetben folyó kutatások célja a foglalkozással kapcsolatos egészségromlás megelőzése. Evégett szükség van

- a munkakörnyezet nemkívánatos (fizikai, kémiai, biológiai, pszichoszociális és ergonómiai) kóroki tényezőinek eliminálására,
- a munkavégzésből származó nem optimális megterhelése elkerülésére és

- a munkát végző ember munkakapacitásának megismerésére.

Mindezek együttesen lehetővé teszik a munka egészségrontó hatás nélküli adaptálását az emberhez, eleget téve az optimális igénybevétel követelményének.

Főbb kutatási területek:

- a megterhelés és igénybevétel, valamint a munkakörnyezetben tevékenységet végző ember munkakapacitásának megismerése, a jellemző paraméterek feltárása az optimális igénybevétel kialakítása szabályainak kidolgozása céljából,
 - a munkakörnyezeti (fizikai, kémiai, biológiai, pszichoszociális és ergonómiai) kóroki tényezők hatására létrejövő változások vizsgálata és elemzése,
 - a megelőzés feltételeinek továbbfejlesztését célzó munkahigiénés vizsgálatok,
 - a foglalkozási és a foglalkozással összefüggő megbetegedések prevenciójának, etiológiájának, pathomechanizmusának és diagnosztizálásának kutatása a megelőzés és a munkaképesség megőrzése (helyreállítása) érdekében,
 - a munkavállalók morbiditásának (és mortalitásának) retrospektív, keresztmetszeti és prospektív epidemiológiai vizsgálata,
 - a pályaalkalmasság megítélésére használatos új módszerek kidolgozása. Az OKK-OMFI munkahigiénés és foglalkozási regiszterek, nyilvántartások készítésében is résztvesz. Így nyilvántartásba veszi, összesíti, elemzi és értékeli
 - a foglalkozási betegségekkel,
 - a fokozott expozíciós esetekkel,
 - a foglalkozással összefüggő megbetegedésekkel,
 - egyes munkahelyi morbiditási és mortalitási mutatókkal,
 - egyes munkahelyi kóroki tényezőkkel és
 - fokozottan veszélyeztetett populációkkal
- kapcsolatos adatokat. Ezek birtokában és az OKK részeként eleget tesz adataiszolgáltatási kötelezettségeinek, felkérésre adatokat szolgáltat, illetőleg javaslatokat tesz preventív intézkedésekre.
- Speciális szolgáltató és szakértői tevékenysége (gyakorlati munkája) során az Intézet bíróságok, az OEP Orvosszakértői Intézete, egyéb (nem egész-

ségügyi) hatóságok, szervezetek, munkáltatók, magánszemélyek kérésére és jogszabályi kötelezettség esetén

- helyzetelemzést, helyszíni higiénés, epidemiológiai és klinikai vizsgálatokat végez, tanulmányt készít a szakterület országos jelentőségű eseményei során,
- szakértői tevékenységet lát el foglalkozási megbetegedésekkel kapcsolatban,
- szakértői véleményt ad tényállás alapján,
- munkakörülmények, technológiák, anyagok, egészségvédelmi eszközök munkaegészségügyi minősítő vizsgálatát végzi el,
- a pneumokoniózis veszélyes munkahelyen dolgozók klinikai kivizsgálásának szakirányítása az ország egész területén.

Az előzőekben említett feladatok megfelelő színvonalú ellátása érdekében az Intézet széleskörű nemzetközi kapcsolatokat tart fent és igyekszik alkalmazni a korszerű informatika eszköztárát.

A felsorolt alaptevékenységen belül, az alaptevékenység feltételeként rendelkezésre álló, s e célra csak részben lekötött személyi és anyagi kapacitások fokozott kihasználása érdekében - nem nyereségszerzés céljából - az Intézet az alábbi tevékenységeket végzi:

- bejelentett, előjegyzés alapján behívott, illetve fekvőbeteg osztályán elhelyezett foglalkozási betegek szakvizsgálata és gyógykezelése,
 - polgári repülő, tengerészek munkaköri alkalmassági vizsgálata,
 - szakmai alkalmassági vizsgálatok.
- Nyilvánvaló, hogy az OKK-OMFI is törekszik nyereséget eredményező vállalkozási tevékenységek végzésére, amelyek nem lehetnek összeférhetetlenek az alapfeladatokkal. Nem teljeskörűen ezek az alábbiak:
- műszeres higiénés vizsgálatok természetes és épített környezetben;
 - a munkavállalók munkaköri alkalmassági vizsgálata;
 - a munkahelyek munkahigiénés vizsgálata;
 - a munkavállalók és a lakosság egészségét és biztonságát érintő létesítmények, tevékenységek higiénés véleményezése;

- adatfeldolgozás és adatbanki szolgáltatás;
- műszaki-természettudományi kutatás és kísérleti fejlesztés;
- laboratóriumi vizsgálatok, mérések;
- szabványnak megfelelés vizsgálat;
- tudományos szakmai rendezvények, bemutatók, kiállítások megszervezése;
- oktatási tevékenység;
- járóbeteg szakorvosi ellátás, tanácsadás;
- közös ismeretterjesztés és ismeretszerzés;
- könyv- és folyóirat kiadás.

Mindezen tevékenységeket az OKK-OMFI a következő szervezeti felépítéssel valósítja meg:

- 1. Igazgatóság**
Igazgató
Igazgató helyettesek
Titkárság, ügyiratkezelés
Tanácsadók
- 2. Munkahigiénés Főosztály**
Munkahigiénés Osztály
Egyéni Védőeszköz Osztály
Analitikai Kémiai Osztály
Zaj- és Vibrációs Osztály
Kísérletes Munkahigiénés Osztály
Porlaboratórium
- 3. Foglalkozás-egészségügyi Főosztály**
Foglalkozás-egészségügyi Osztály
Foglalkozás-egészségügyi Szakhelyek, Alapszolgálat
Élettani és Ergonómiai Osztály
Munkalélektani Osztály
Foglalkozási Rehabilitációs Osztály (kialakítandó)
Tanulók Szakmai Alkalmasságvizsgáló Szolgálat
Repülőegészségügyi Szolgálat
- 4. Klinikai Főosztály**
Foglalkozási Fekvőbeteg és Belgyógyászati Osztály
Foglalkozási Járóbeteg Szakvizsgáló Osztály:
Toxicológiai Szakrendelés
Vibrációs Szakrendelés
Neurológiai Szakrendelés
Bőrgyógyászati Szakrendelés
Légzőszervi betegségek Szakrendelése
Fül-Orr-Gégészeti Szakrendelés és Audiológiai Állomás
Szemészeti Szakrendelés
Klinikai Laboratórium
Röntgenosztály
Patológiai Osztály

Az OKK-OMFI bemutatásával az

volt a célunk, hogy a folyóirat foglalkozás-egészségügyben érdekelt olvasói az Intézet működéséről lehetőleg elegendő információt kapjanak, olyanokat, amelyeket mindennapi munkájukban hasznosíthatnak. Úgy véljük, hogy e segítség nem lehet teljeskörű az Intézet székhelyére és telephelyeire vonatkozó adatok nélkül.

Székhely:

1096 Budapest, Nagyvárad tér 2.
Levelezési címe: 1450 Budapest, Pf. 51.

Telefon: (központ) 215-7890, (igazgató) 217-4770
Telefax: 217-4770

Telephelyek:

OKK-OMFI Csepel Művek Üzemi Rendelőintézet

1211 Budapest, Bajáki F. u. 1-3.

Telefon: 277-5533

OKK-OMFI Tanulók Szakmai Alkalmasságvizsgáló Szolgálat

1073 Budapest, Kertész u. 32.

Telefon: 342-2502

OKK-OMFI Repülőegészségügyi Szolgálat

Merényi Gusztáv Kórház

1097 Budapest, Gyáli u. 17-19.

Telefon: 280-6809

OKK-OMFI Foglalkozási Betegségek és Belgyógyászati Osztálya

Szent István Kórház F épület

1096 Budapest, Nagyvárad tér 1.

Telefon: 216-0350

Reméljük, az olvasó a dolgozatból megérezte azt a szándékot, hogy az OKK-OMFI szándékai szerint a munkaegészségügy minden szakemberének szolgálatában áll.

Irodalomjegyzék:

1.) Tímár Miklós (szerk.): *Az Országos Munka- és Üzemegészségügyi Intézet közleményei 1950-1975.* Budapest, 1976. pp. 3-11.

2.) Ungváry György: *Munkakegészségügy Magyarországon. In: Az Országos Munka- és Üzemegészségügyi Intézet közleményei 1976-1990.* Budapest, 1994. pp. 7-16.